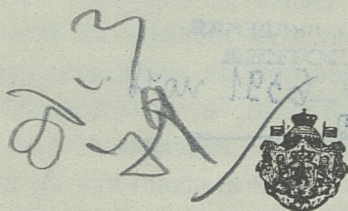

983
1927
МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЛЕДЪЛИЕТО И ДЪРЖАВНИТЕ ИМОТИ

ОТГЛЕДВАНЕТО НА ЦАРЕВИЦАТА

(ГРЕШКИТЕ, КОИТО СЕ ПРАВЯТЪ ПРИ ОТГЛЕДВАНЕТО И СЕГА,
И КАКЪ ТРЪБВА ДА СЕ ИЗБЪГВАТЪ)

СОФИЯ, 1927
ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА

33111

1960

JTB211.11

24421 / 1948

ВСИ „В. Коларов“
 Централна библиотека
 ПЛОВДИВ

670

С. СТОП. АКАДЕМИЯ

БИБЛИОТЕКА

ИЗ. М. 6391 нощ.

1960

Отгледването на царевицата.

Царевицата въ разнитѣ части на нашето отечество носи различни имена: царевица, мисирѣ, папурѣ, гълѣби, кукурузѣ и пр. Тя се отгледва на всѣкъде у насъ, като достига въ балканскитѣ мѣста дори до 700 метра надъ морското равнище. Въ Дунавската равнина условията за нея най-добре отговарятъ, затова тамъ тя се отгледва най-много. Въ много години, по пространство, тя заема почти толкова мѣсто, колкото и пшеницата. Следъ пшеницата тя заема главно мѣсто въ нашето селско стопанство. Нейното зърно, като задоволява нуждитѣ въ селското стопанство за храна на добитѣка и хората, голѣмъ излишекъ се изнася за другитѣ държави. Въ много области на страната тя е главната храна за хората и почти единствена храна за отхранване на свинитѣ въ цѣлата страна. Освенъ зърното и стеблото на царевицата се употребява за храна на добитѣка. Въ много мѣста даже стеблата на царевицата сѣ най-главната храна за изхранване на добитѣка презъ зимата.

Царевицата е окопно растение. Презъ време на нейното развитие тя се окопва единъ или два пѣти и съ това почвата се разработва и усибва. Тя пуска по дълбоко коренитѣ си отъ житнитѣ растения и горния слой почва, който се обработва, се засилва за смѣтка на житнитѣ, които ще се сѣятъ следъ царевицата. Това е разбрано отъ нашитѣ селски стопани отъ дългата практика и затова като правило се има, че

следъ царевича трѣбва да се сѣе жито и следъ жито царевича. Царевичата по този начинъ е станала единъ необходимъ предшественикъ на житнитѣ растения.

Отъ казаното се вижда, че царевичата сега е отъ много голѣмо икономическо и стопанско значение за нашето селско стопанство. Като храна за добитъка тя е много добра обаче, като предшественикъ на зимниците тя не е добра. Въ много години, при влажни есени тя закъснява съ озръването си, късно се прибира, оставя нивата буренлива и съ това се закъснява съ сеидбата на зимниците. Всѣки земледѣлецъ знае че е по-добре да се сѣе зимница на угаръ, на бостанъ, следъ фий, бобъ или друго растение отъ колкото следъ царевича, обаче пакъ остава главенъ предшественикъ на зимниците царевичата. Това е така защото другитѣ растения не се сѣятъ на всѣкъде у насъ или се сѣятъ по-малко, а царевичата заема мѣстото на зимниците и дава своето пакъ на тѣхъ. За да се избегне тази незгода и да имаме по добъръ предшественикъ за зимниците потрѣбно е да започнемъ сѣенето на другитѣ растения: фий, бобъ, цвекло, картофи, бостани и др. въ по-голямъ размѣръ, а освенъ това ще трѣбва да намеримъ сортове царевичи които по-рано да зрѣятъ. По този начинъ една частъ отъ зимниците ще дохождатъ следъ царевича, а друга ще дохожда следъ други растения, които рано се прибиратъ. Тогавъ въ нашето селско стопанство ще имаме повече растения, по правилно ще се разпредѣля времето за работата, нѣма да се струпва работата наведнажъ, въ едно време и по-сигуренъ ще бѣде дохода на стопанина. Различнитѣ растения въ различно врѣме се сѣятъ, въ различно врѣме се обработватъ и въ различно врѣме се прибиратъ. Едни растения се повреждатъ повече, други по-малко, било отъ киша, суша или градъ.

Много ясно е, колкото по-вече и различни растения сѣе единъ стопанинъ, толкова по-добре използва трудътъ на хората си и толкова по-сигуренъ бива дохода му. Отъ друга страна съ въвеждането на фий, крѣмното цвекло, картофитѣ, люцерната и др. растения ще добиемъ повече и по разнообразна храна за добитъка и ще имаме по-добъръ добитъкъ. Сега при хранене на добитъка съ слама отъ житнитѣ растения и стебла отъ царевичата добитъка е слабъ, мършавъ и недоходенъ.

Въвеждането на повече и ранзообразни растения и добиването на по-ранозреющи сортове царевича, ще трѣбва да стане, иначе доходитѣ отъ селското стопанство нѣма да се увеличатъ. Царевичата ще остане още като главно растение въ нашето селско стопанство, но да се увеличи дохода отъ нея, ще трѣбва да се избѣгнатъ грешкитѣ, които се правятъ при нейното отгледване.

Какви грѣшки се правятъ при отгледването на царевичата?

Най-първата и главна грѣшка, която правятъ нашитѣ стопани при отгледването на царевичата е, че почвата тѣ не приготвяватъ така както трѣбва за нея. Отъ жътвата на житата до идната пролѣтъ тѣ оставатъ почвата неорана, а затова тя нищо не придобива за да увеличи реколтата отъ царевичата. Всѣки стопанинъ знае, че ако почвата, се преоре единъ или два пѣти до пролѣтътъ, тя ще се усили и царевичата, ще даде по-голямъ доходъ, обаче това тѣ не вършатъ за да насялъ добитъка по стърнищата. Това е така, че стърнищата се използватъ за паша на добитъка, но всѣки знае че отъ стърнищата добитъка не може да се нахрани достатъчно. Ползата отъ пашата на стърнищата е много по-малка отъ колкото ако се увеличи реколтата отъ царевичата или отъ другитѣ растения,

които ще сѣмъ следъ житнитѣ. Въ това всички стопани се увѣриха, които започнаха да подораватъ стърнищата. Първата работа, която трѣбва да извършимъ за доброто приготвление на почвата за царевичата е да подметнемъ стърнището следъ жътвата. Обикновено за царевичата почвата се тори, но и въ тази работа нашитѣ стопани правятъ голѣми грѣшки. Едни изкарватъ торътъ и го стоварватъ върху неораното стърнище на купчини още презъ юлий, августъ и чакъ до падане на снѣгътъ и го оставатъ така да лежи до пролѣтътъ до като дойде врѣме за оране, други пъкъ го изкарватъ презъ зимата или напролѣтъ и го оставатъ пакъ така да лежи на купчини, той губи отъ силата си и нѣма да даде това което чакаме отъ него. Ако имаме торъ, най-добре е още преди подметката на стърнището да го искараме и прѣстнемъ върху почвата и тогава да подметнемъ стърнището. Ако по нѣкакви причини не можемъ да направимъ това при подметката, можемъ да го отложимъ за презъ есенъта когато втори пътъ ще оремъ, по въ такъвъ случай торътъ трѣбва да бѣде повече изгнилъ. Ако въ краенъ случай се остави торенето да се извърши напролѣтъ, тогава торътъ трѣбва да бѣде още повече изгнилъ, защото пресния торъ дава малко сила на царевичата и носи съ себе си буренови семена и болести въ нивата. Торътъ който се събира въ всѣко стопанство презъ зимата може да се запази и се искара на стърнищата следъ жътвата. Това зависи отъ стопанина какъвъ редъ ще си заведе въ стопанството.

Като наторимъ и подметнемъ стърнището ние постигаме едновременно нѣколко ползи: отъ подметката до падането на снѣгътъ торътъ изгнива, стрѣнта отъ житнитѣ растения и тя изгнива, а буреновитѣ семена, ако ги е имало въ почвата или въ торътъ, тѣ поникватъ а най-после и земята отъ влагата и

топлината и тя се разлага, ферментира, втасва и отдѣля сила отъ себе си. Поникналитѣ бурени или се опасватъ отъ добитѣка или съ зимната оранъ ще се унищожатъ. Всички вече знаятъ, че подметката на стърнището трѣбва да става плитко и че веднага следъ подметката трѣбва да се грапи или при при много рохки почви да се валя. Това е нужно, за да се запази влагата въ почвата, а тя е потребна за да може да изгние торътъ и стрѣнта, да поникнатъ буреновитѣ семена и да може да втасва почвата. За да става разлагането и втасването въ почвата нужно е и топлина, която презъ топлитѣ месеци юлий, августъ, септемврий и октомврий дохожда отъ слѣнцето. Като истине времето разлагането и втасването спира и земята се е олегнала, тогава ще трѣбва да я преоремъ дълбоко за да размесимъ торътъ съ почвата, да унищожимъ боренитѣ и да изложимъ почвата на влиянието на зимнитѣ снѣгове, дъждове и мразове. Дълбоко изораната земя поема повече вода, а тази вода ще трѣбва презъ пролѣтътъ. Отъ мразоветѣ изоранитѣ буренови корени измръзватъ. Това особено е важно за унищожаването на многогодишнитѣ бурени: паламида, пирей, балуръ, бжзе, съвлакъ и други. Дълбоката оранъ се върши на 16—18 см., но за царевичата е добре ако можемъ още по-дълбоко да разрохкаме почвата. Това можемъ да направимъ съ подривача като на всѣка бразда обърната съ плугътъ разрохкаме дъното ѝ съ подривача още на 8—10 см. Тогава ще разрохкаме почвата на 24—28 см. Такова продълбочване на почвата прави двойна работа, двойни разноски, обаче то ще се изплати отъ голѣмия доходъ, който ще даде царевичата.

Дълбоко изораната почва напролѣтъ нѣма пужда отъ оране, даже ще бѣде вредно да я оремъ, защото ще загубимъ влагата ѝ. Отъ снѣговетѣ и дъждоветѣ презъ зимата почвата,

ако е глинеата, тя се улега, затова нужно е само да я разрохкаме и да заравнимъ браздитѣ. За тази работа употребяваме **култиватора**. Съ култиватора разрохкваме почвата на дълбоко, заравняме браздитѣ и изкараме изъ почвата коренитѣ отъ буренитѣ. Това става бързо и ефтино, защото съ единъ култиваторъ отъ 1 м. ширина съ единъ чифтъ добитъкъ на день можемъ да прекараме отъ 12—15 декари пространство. Така приготвената почва запазва влагата си и отъ топлината презъ мартъ и априлъ продължава да се разлага и втасва, до засѣването на царевичата. Отъ казаното до тукъ ще се види на много наши стопани, че такава обработка на почвата иска много работа, много рѣзки. Това е вѣрно, но такава обработка ще даде много по-голъма реколта отъ царевичата, ще се очисти почвата отъ бурени и реколтата отъ житнитѣ растения, следъ царевичата, ще бѣде сѣщо така по-голъма, и тѣзи разноси ще се възнаградятъ двойно и тройно. Такава обработка иска здравъ и добре гледанъ работенъ добитъкъ, а и къмъ това трѣбва да привикне нашия селски стопанинъ да храни и гледа добре работния си добитъкъ, защото той му е дѣлната рѣка.

Трета грѣшка, която се прави, тя е късното и дълбоко сѣене. Царевичата иска, както за поникването така и за вирѣнето си, висока топлина. Нашитѣ селски стопани знаятъ това отъ практика, че по-рано отъ 20 априлъ ст. стилъ, и новъ стилъ 3 май, не се сѣе царевича, защото преди това топлината е още слаба. Тѣ сѣ прави, защото на тази дълбочина на която тѣ сѣятъ царевичата почвата се стопля по-късно ама тѣ сѣеще така знаятъ че по-плитко почвата се стопля по-рано. За да можемъ да сѣемъ царевичата по-рано ще трѣбва значи да я сѣемъ по-плитко. Навикъ е станало да сѣятъ царевичата на два пѣти една частъ сѣятъ 5—10 дни предъ Гергьовденъ и друга частъ

следъ Гергьовденъ. Кога се случатъ чести дъждове първата царевича се забавя въ развитието си, защото поради дълбокото сѣене и многото влага почвата е студена долу, зърното бавно пониква и младитѣ растения отъ ниската температура жълтеятъ. Въ такива случаи късно посѣтата по-добре се развива защото макаръ на сѣщата дълбочина посята, топлината ѝ е повече. Когато се случи при ранната сѣитба да има умѣрена влага и доста топлина, тогава ранната царевича се развива много добре, а късната поради недостатъчно влага остава много назадъ въ развитието си. Това е една добра съобразителностъ отъ стопанитѣ, обаче по-добре ще е ако се сѣе царевичата по-плитко и по-рано за да може по-рано да узрѣе и по-рано да се прибере. Това ще даде възможностъ да се приготи следъ това почвата за зимницитѣ. На много мѣста започнаха да практикуватъ по-плиткото и по-рано сѣене и намиратъ че е добре. Една опасностъ може да има при плиткото сѣене, да пострада царевичата отъ липса на влага при продължителна суша. Презъ месецитѣ май и юний у насъ обикновенно ваятъ достатъчно дъждове, така че тази опасностъ може да се случи много рѣдко.

За да се засѣе царевичата по-плитко и всички зърна да отидатъ на еднаква дълбочина, най-добре е да се сѣе съ редова сѣялка, като се оставятъ на машината само тия ботуши, които ще сѣятъ и имъ се поставятъ толкова тяжести щото да не потъватъ повече отъ 5—7 сантиметра. Ако отъ разрохкването и заравняването на почвата, презъ мартъ, до сѣитбата сѣ ваяли дъждове и почвата е образувала кора, трѣбва преди сѣитбата да се разрохка пакъ съ браната или култиватора и тогава да се сѣе. За посѣвъ трѣбв да се избира зърно отъ едри, добре озрѣли еднакви кочани съ повече редове и да се взема зърното отъ срѣдата на кочана.

Четвърта грѣшка която се прави отъ нашитѣ стопани е **многогто гѣсто сѣене**. Нашата мѣстна царевица не бива да се сѣе по-гѣсто отъ 80 см. редъ отъ редъ и 70 см. стрѣгъ отъ стрѣгъ и никога да се не оставятъ два стѣрка на едно гнѣздо. При гѣстото сѣене царевицата расте повече на височина, обаче по-малко кочани дава и по-дребно зѣрно. Въ балканскитѣ мѣста, кждето поради климата и слабата почва — царевицата и така се развива слабо, може да се сѣе по-гѣсто. На декаръ се засѣва съ машината отъ 6—8 кгр. зѣрно.

Следъ засѣването добре е да се завали посѣтото съ ваякъ за да се заравни и слегне почвата. Така влагата се задържа около зѣрното за по-бързото му поникване, въ олегналата почва коренитѣ по-здраво се закрепватъ, и ако има буренови семена и тѣ бързо поникватъ. Като израстне царевицата на 3—4 листа извършва се първата ѝ копанъ. Първата копанъ се извършва плитко колкото да се разтроши образуваната кора, да се унищожи поникналия буренъ и да се запази влагата. Копанъта се извършва съ мотика или за по-бързо и евтино съ **конска окопачка** на която се поставятъ ножове, които вървятъ хоризонтално въ почвата. Едновременно съ копането или предварително се извършва и проскубането на излишнитѣ стѣркове. Оставатъ се най-силнитѣ и то на разстояние както казахме по-горе. Следъ като се мине между редоветѣ съ копачката, около стѣрковѣтѣ се минава съ рѣчна мотика. Втората копанъ и загрибането или, както го казватъ, зариването, се извършва когато царевицата е израстнала на 50 см. Тукъ се прави у насъ още една **пета грѣшка**. Почти всички стопани мислятъ че колкото повече земя се натрупа на всѣки стѣркъ по-добре е за царевицата, а то е тъкмо обратното. За да се загрибватъ стѣрковѣтѣ събира се съ мотиката околната земя и

колокото повече земя съберемъ толкова по-гола остава земята между редоветѣ. Твърдата земя между редоветѣ скоро исхва, коренитѣ на царевицата оставатъ по близко до повърхността и при суша такава царевицата по-чувствително страда. Натрупаната земя около стѣрковѣтѣ непринася никаква полза, тя само по-добре крепи стѣрка противъ вѣтъра, обаче за тази целъ и по-малко земя е достатъчна. При втората копанъ най-важното е да се разрохка земята по-дълбоко за да се запази влагата, да се унищожатъ буренитѣ и да се закрепятъ стеблата. На всѣко царевично стебло отъ най-долното колѣно израстватъ кореновидни жили, които служатъ да се залови растението по-здраво въ почвата. За залавянето на тия жили не е потребно повече отъ 10 см. земя. Втората копанъ може да се извърши пакъ бързо и евтино съ конската копачка на която се поставятъ ножове които ровятъ почвата вертикално. Задъ ножовѣтѣ въ срѣдата се прикрепя на копачката тригъленъ лемежъ съ две отмерителни дъски, нареченъ **огърначъ**, който избутва разрохканата почва на дветѣ страни къмъ редоветѣ и така извършва и загрибането. Ако е нужно, следъ кто мине огърнача между редоветѣ, минава се и съ рѣчна мотика около стѣрковитѣ. Съ една копачка, съ единъ конь и двама работници, на день, могатъ да се прекопаятъ и загрибать отъ 10—12 декара. При добра обработка на почвата и на време извършени дветѣ копани, не става нужда отъ трета копанъ. Когато царевицата израстне високо дължа неможе да преплесква почвата а щомъ нѣма и бурени, отъ трета копанъ нѣма нужда.

Отъ срѣдата на м. августъ царевицата започва вече да зрѣва. На нѣкои мѣста има обичай въ това врѣме да се изрѣзватъ върховѣтѣ на царевичнитѣ стебла до най-горния кочанъ. Това се върши за да се ускори зрѣнето, **това обаче не е по-**

лезно. Тъкмо въ това врѣме върховетѣ на стеблата, които иматъ зелени листа сж потрѣбни за да преработятъ храната, която иде отъ коренитѣ, за да се върне тя и натрупа въ зърната. Безъ тия листа царевичата спира да нагоява зърното и то започва да съхне а не да зрѣе. Това е на сила зрѣене и зърното остава по-дребно и по-леко. При нормално врѣме царевичата озрѣва кжде 15—20 септеврий.

Брането на царевичата е най-добре да става като се обелватъ кочанитѣ на стеблото и обвивкитѣ да останатъ на стеблото. Особенно при голѣми пространства този начинъ на бране е за предпочитане, защото въ случай на дъждъ обраната царевича влиза въ кошътъ, а необраната си остава на стеблата запазена.

Следъ обирнето на царевичата стеблата трѣбва да се изрѣзватъ съвършено ниско до земята, да се свързватъ на снопи и се поставятъ на малки камари да изсъхнатъ. Така изсушенитѣ стебла, наречени: шума, ластуня, държакъ, кочани, се складираатъ на голѣми камари въ стопанския дворъ, за храна на добитѣка презъ зимата. Царевичнитѣ стѣбла сж много добра храна за добитѣка, обаче тѣ се използватъ у насъ съвсемъ лошо. Тѣ се даватъ на добитѣка прѣснати развързани снопи по двора и добитѣка като ги огазва изяжда само листата а стеблата оставатъ да се употребятъ за горѣние. Листата съставляватъ едва една десета по тегло отъ стеблата а и стеблата съдържатъ доста хранителни вещества. Ако стеблата заедно съ листата се нарѣжатъ на ситно съ машина сламорѣзачка и се запарятъ отъ вечеръ съ топла солена вода тѣ се изядатъ много охотно отъ добитѣка. Този начинъ на използване ще трѣбва да се въведе и въ нашитѣ селски стопанства.

При досегашния начинъ на отгледване царевичата у насъ въ полскитѣ мѣста при добри години реколтитѣ не биватъ повисоки отъ 180—200 кгр. зърно на декаръ а обикновената реколта се движи отъ 130—160 кгр. въ балканскитѣ мѣста тя бива още по-слаба. Като се избѣгнатъ грѣшкитѣ, тѣй както казахме по-горе, реколтата може да надмине и 300 кгр. а освенъ това ще имаме следъ царевичата ниви добре подготвени за пшеницата.

Отгледването на царевичата като зелена храна за добитѣка.

На много мѣста у насъ: въ Плѣвенско, Орѣховско, Бѣлолатинско, Врачанско и другаде се сѣе царевичата следъ житнитѣ растения, на гѣсто за зелена храна на добитѣка. Това е единъ добъръ навикъ защото при това се добива една отлична храна за добитѣка още презъ лѣтото, когато той има нужда отъ такава а по-късно се покосява и исушава за зимна храна на добитѣка. При тази работа се правятъ **голѣми грѣшки**. Следъ пшеница или ечемикъ да засѣемъ стърнището съ царевича за зелена храна и после пакъ да засѣемъ нивата презъ сжщата есенъ съ пшеница или ечемикъ, почвата отслабва много и реколтата бива слаба. Другаде следъ такава царевича засѣватъ напролѣтъ сжщата нива пакъ съ царевича за зърно обаче и въ ткѣвъ случай нивата отслабва много. Въ двата случая за да можемъ следъ царевичата за зелена храна да добиемъ добри реколти отъ зимницитѣ или отъ лѣтницитѣ ще трѣбва преди засѣването на царевичата да наторимъ добре съ поизгнилъ торъ. Най-добре е да засѣваме отдѣлни парчета земя съ царевича за зелена храна още презъ м. май, като предварително почвата се добре обработи и натори, тогава

следъ такава царевица можемъ да сѣемъ зимна пшеница съ голѣмъ успѣхъ.

Царевицата за зелена храна се сѣе гъсто както пшеницата. На единъ декаръ се засѣва отъ 20—25 кгр. зърно. Засѣването може да стане и съ редова сѣялка, и следъ сѣитбата да се преваля. Така посѣяна тя расте тънка, нежна и ниска. Когато започва да пуска мъжкитъ цвѣтове, метлитѣ, тогава се покосява. До това врѣме тя може въ всѣко време да се коси и дава на добитъка. Покосената царевица се исушава и складира за зимна храна или се консервира въ транове още съвсемъ пресна и сочна, кждето тя ферментира и става отлична кисела и сочна храна за добитъка презъ зимата. Отъ единъ декаръ се получава срѣдно отъ 1—2000 кгр. суха или отъ 3—5000 кгр. кисела.

